

PARKANO

Lylyharju Voimalinjan arkeologinen inventointi 2022

Tilaja:

FCG Finnish Consulting Group Oy

Laatija:

Heilu Oy
Kalle Luoto & Sinikka
Kärkkäinen

PARKANO, arkeologinen inventointi

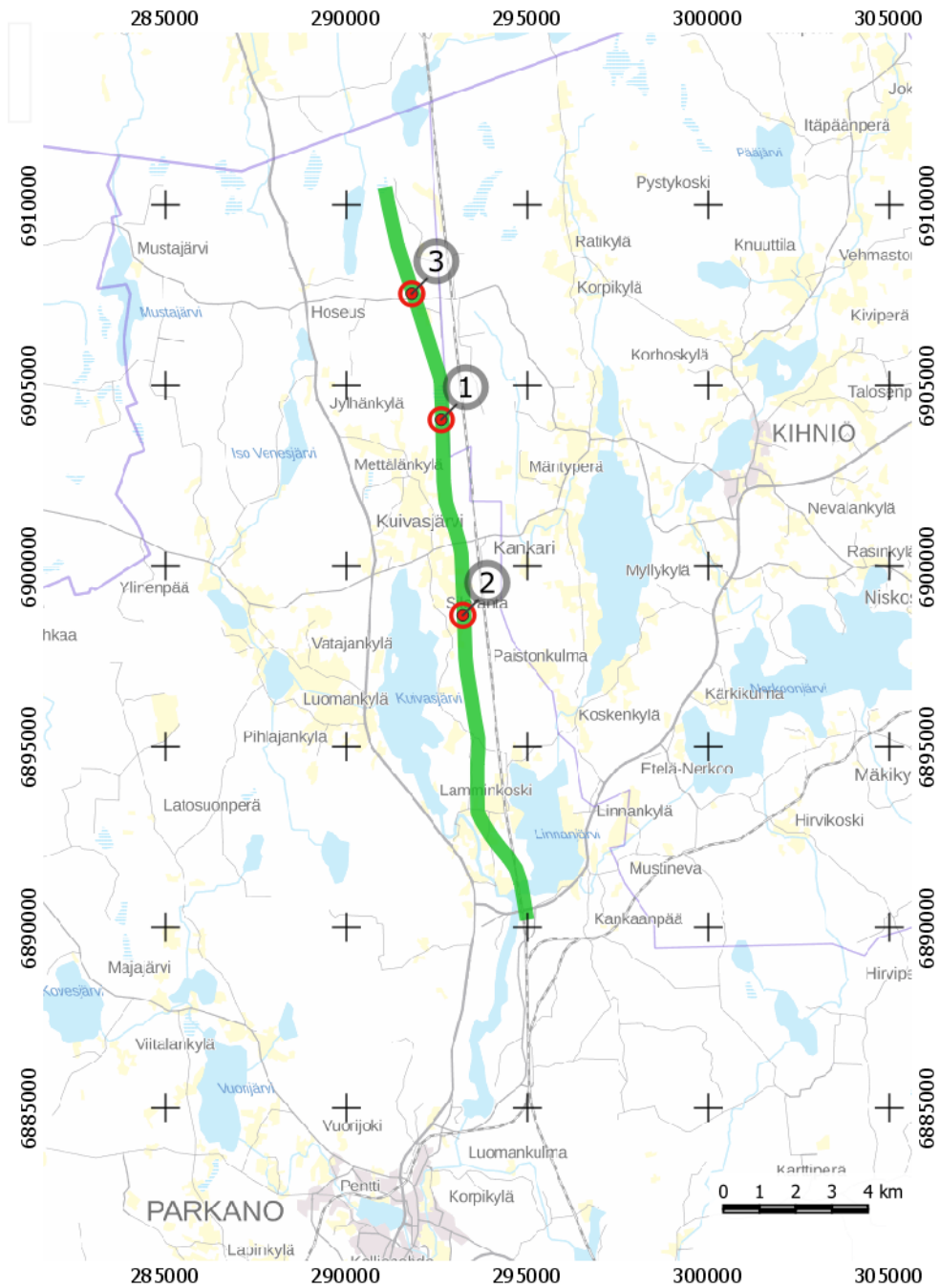
Tiivistelmä & arkistotiedot

Toukokuussa 2022 tehtiin Lylyharjun voimajohtolinjan arkeologisen inventoinnin maastotyöt. Tilaajalta saadun linjauksen mukainen alue tutkittiin erityisesti esiselvityksen perusteella arkeologisesti potentiaalisten alueiden osalta. Maastohavaintoina havaittiin yksi rakkakuoppa ja kaksi tervahautaa, jotka määriteltiin kiinteiksi muinaisjäännoiksi. Muita kulttuuriperintökohteita tai muita kohteita ei havaittu. Raportti laadittiin kesäkuussa 2022.

Tutkimustyyppi:	Arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Heilu Oy
Tutkimuksen tekijä:	FM Kalle Luoto ja FM Sinikka Kärkkäinen
Kenttätyöaika:	12.5. ja 19.5.2022
Tutkimusten rahoittaja:	FCG Finnish Consulting Group Oy
Muinaisjäännökset:	Uudet kohteet: <ol style="list-style-type: none"> 1. Hautakangas (tervahauta) 2. Lahti (tervahauta) 3. Isomäki (rakkakuoppa)
Aikaisemmat tutkimukset lähialueella:	Pirjo Rautiainen, inventointi 2004 Ville Laurila, Parkano, Ylöjärvi ja Ruovesi. Kulttuuriperintöinventointi 2012.
Aikaisemmat löydöt:	-

Kansikuva: Kalle Luoto tarkastelee kohdetta Isomäki. Valokuva Sinikka Kärkkäinen.

Taustakarttoina Maanmittauslaitoksen Karttakuvapalvelun (WMTS) 03-05/2022 aineistoa, ellei toisin mainita. Koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000. Raportin kuvat

Kartta 1 Lähestymiskartta. Inventoitava linja merkitty vihreällä ja havaitut muinaisjännösokohteet punaisina pisteinä.

MK 1:200 000.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Inventointialue	4
3. Tutkimusmenetelmät.....	5
3.1. Esityöt	5
3.2. Maastotyöt.....	5
4. Havainnot	8
4.1. Kiinteät muinaisjännökset	8
4.1.1. Hautakangas	8
4.1.2. Lahti	11
4.1.3. Isomäki.....	14
5. Yhteenveto	17
Lähteet:.....	18

1. Johdanto

Parkanoon suunnitellaan uusittavaa voimajohtoreittiä noin 20 kilometrin matkalle kunnan pohjoisrajan tuntumasta kohti Linnanjärven etelärannan tuntumassa sijaitsevaa sähköasemaa. Suunniteltu voimajohtoreitti sijoittuu Parkanon kunnan pohjoisosaan olemassa olevan Seinäjoki-Rännäri -voimajohdon viereen. Inventoinnissa havaittiin kolme ennestään tuntematonta muinaisjäännöskohdetta, jotka sijoittuvat voimajohtolinjan läheisyyteen. Inventoinnin tilasi FCG Finnish Consulting Group Oy (Liisa Karhu). Selvityksen maastotyöt tehtiin toukokuussa 2022 ja raportti laadittiin kesäkuussa 2022.

2. Inventointialue

Inventoitava linja sijaitsee Parkanon keskustasta noin 9 – 28 kilometriä pohjoiseen Kuivasjärven ja Linnankylän alueella. Inventoitu linja seuraa Tampere – Vaasa junarataa noin puolen kilometrin etäisyydellä sen länsipuolella. Ainostaan viimeinen kilometri sijaitsee radan itäpuolella. Pääosa linjasta sijaitsee suolla tai metsässä, muutamat moreeni- tai kallioharjanteet nousevat muutoin tasaisen suomaaston yläpuolelle. Selvitysalueen pohjois- ja keskiosassa on muutamia pieniä hiljattain raivattuja peltoalueita, hieman laajemmat pellot sijoittuvat Linnankylään alueen eteläosaan. Historiallisten karttojen perusteella pellot on raivattu lähinnä 1900-luvun aikana. Koko aluetta luonnehtii talousmetsä ja ojitetut suot.

Kuva 1. Iso osa linjasta sijaitsee ojitetussa suomaastossa. Kuvaaja KL.

3. Tutkimusmenetelmät

3.1. Esityöt

Ennen inventoinnin maastovaihetta käytiin läpi historialliset kartat (pitäjänkartat ja painetut kartat) alueen maankäyttöhistorian selvittämiseksi. Karttoja haettiin Kansallisarkiston ja Maanmittauslaitoksen arkistosta, sekä Jyväskylän yliopiston Vanhakartta-palvelusta. Eri ikäisiä karttoja vertailemalla pyrittiin havainnoimaan muutoksia alueiden maankäytössä sekä paikallistamaan mahdollisia uusia muinaisjäännekohteita.

Inventoinnin valmisteluvaiheessa käytiin läpi myös alueita kuvaavat Maanmittauslaitoksen korkeusmallit (viistovalovarjosteet). Niistä pyrittiin paikantamaan arkeologisesti mielenkiintoisia maarakenteita (kuten tervahautoja) sekä muita anomaliaita. Inventoitavilta alueilta käytiin silmämääräisesti läpi myös GTK:n tuottama maaperäaineisto Maankamara-palvelusta sekä ortoilmakuvia.

Ennen maastotyötä selvitettiin myös lähialueen aikaisemmat arkeologiset tutkimukset. Parkanossa ei ole tehty laajoja inventointeja eikä inventoitavalta linjalta ei tunnettu muinaisjäännekohteita ennen inventointia. 2004 ja 2012 inventoinnit lähialueella, muttei linjan kohdalla.

Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta havaittiin muutamia kuoppamaisia anomaliaita. Niistä kaksi osoittautui historiallisen ajan tervahaudaksi, muut tarkastetut anomaliat olivat luontaisia painaumuksia.

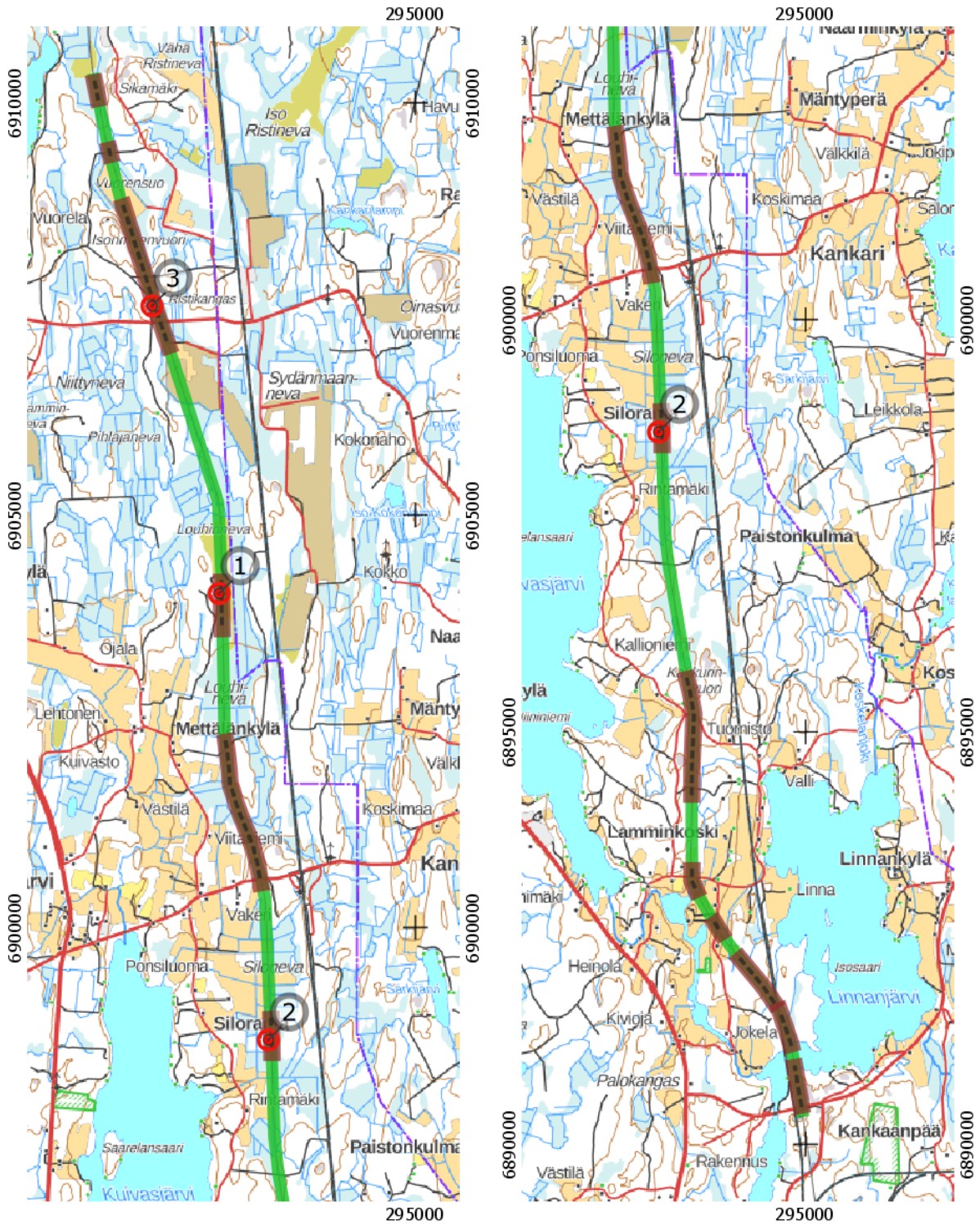
3.2. Maastotyöt

Inventoinnin maastotyöt tehtiin 12.5 ja 19.5.2022. Esitöiden perusteella maastotyöt kohdennettiin arkeologisesti potentiaalisille alueille. Inventoinnissa huomiointiin eri-ikäiset ja -tyyppiset arkeologiset kohteet ja tarkastettiin muinaisjäännekohteiden löytymisen kannalta eri tavoin (lidar, maastokartta, maaperäkartta, vanhat kartat, maastohavainnot) potentiaalisimmiksi arvioituja paikkoja.

Inventoitavan linjan kokonaispituus oli noin 20 km. Maastossa linjaa tarkastettiin tarkemmin noin 8,5 kilometriä.

Eriyishuomiota kiinnitettiin pyyntikulttuurin asuinpaikkoihin ja kivikauteen sekä metsäisillä alueilla potentiaalisesti sijaitsevien historiallisen ajan muinaisjäännekohteiden, kuten terva- tai hiilihautojen havaitsemiseen.

Inventointimetodina oli silmämääräinen havainnointi. Paikoin tehtiin kairauksia ja pieniä koepistoja lapiolla. Inventoinnin kulkua dokumentoitiin sanallisen kuvauksen lisäksi ottamalla valokuvia ja tallentamalla kuljetut reitit ja tehdyt havainnot käsiGPS-paikanninta (Garmin GPSmap 62s, tarkkuus +/- 5 - 10 m) käyttäen. Raportin koordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatteina. Jälkityöt tehtiin Heilu Oy:n tiloissa Tampereelle ja kartat piirrettiin puhtaaksi käyttäen QGIS-paikkatieto-ohjelmistoa.

Kartta 2. Maastossa tarkastetut alueet (ruskea väri) ja havaitut kohteet (punainen piste). MK 1 : 75 000.

Kuva 2. Koepisto tervahaudan "Hautakangas" luonteen varmistamiseksi. 12.5.2022. Kuvaaja KL.

Kartta 3. Näkymä linjan eteläpäästä kohti Linnajärveä. Kuvattu 19.5.2022. Kuvaaja KL.

4. Havainnot

4.1. Kiinteät muinaisjäännökset

4.1.1. Hautakangas

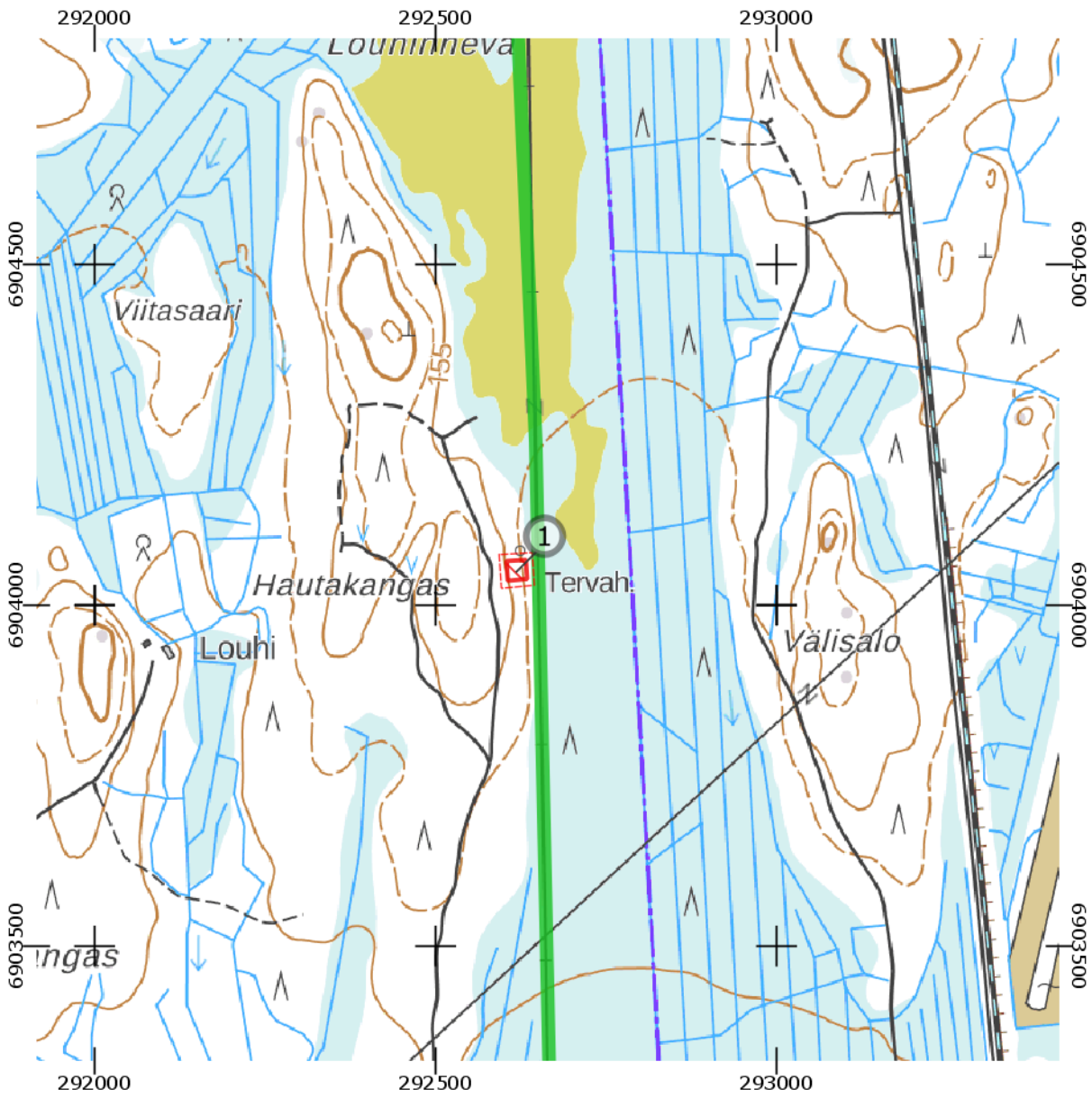
Kunta:	Parkano
Muinaisjäännöstyyppi:	Työ- ja valmistuspaikat; tervahaudat
Ajoitus:	Historiallinen
Laji:	Kiinteä muinaisjäännös
Lukumäärä:	1
Sijainti: ETRS-TM35FIN	N: 6904047 E: 292626 Z: 158 (ylin)
Koordinaattiselite:	GPS maastomittaus

Inventointihavainnot:

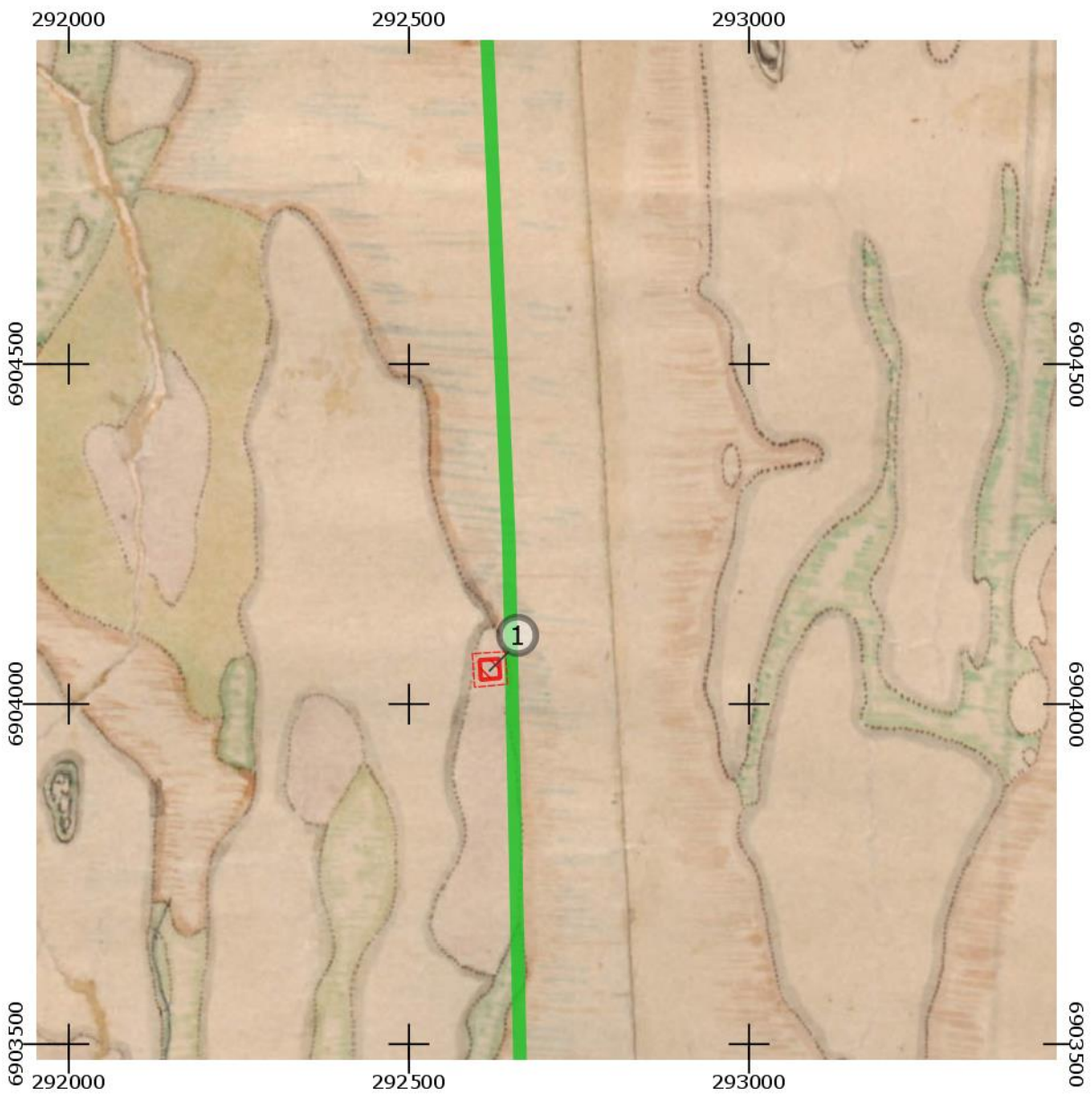
Hautakankaan itään laskevassa rinteessä ojitetun suon laidassa on pyöreä tervahauta, jonka halkaisija on noin 7 metriä. Hautaa ympäröi noin 2 metriä leveä ja noin 0,5 metriä korkea valli. Halssi on haudan itäosassa, sillä on leveyttä ja syvyyttä noin 1 metri. Vallin ulkopuolella hautaa kiertää matala oja noin 2 metrin etäisyydellä haudasta. Matalan ojan leveys on noin 0,5 metriä ja syvyys muutamia kymmeniä senttejä. Maaperä on moreenia. Nykyinen kasvillisuus on kuusimetsää, erityisesti haudan itäosassa on nuorta kuusimetsää. Haudan keskelle tehtiin koepisto, jossa havaittiin runsaasti hiiltä.

Kuva 3. Tervahauta Hautakangas. Etualalla hautaa kiertävä matala oja, itse tervahauta tiheässä kuusikossa. Kuvattu pohjoisesta 12.5.2022. Kuvaaja KL.

Kartta 4. Kohde 1, Hautakangas. MK 1 : 10 000.

Kartta 5. Ote pitäjänkartasta vuodelta 1847 kohteen 1 ympäristöstä.

4.1.2. Lahti

Kunta:	Parkano
Muinaisjäännöstyyppi:	Työ- ja valmistuspaikat; tervahaudat
Ajoitus:	Historiallinen
Laji:	Kiinteä muinaisjäännös
Lukumäärä:	1
Sijainti: ETRS-TM35FIN	N: 6898635 E: 293223 Z: 151–152,00 mpy
Koordinaattiselite:	GPS maastomittaus

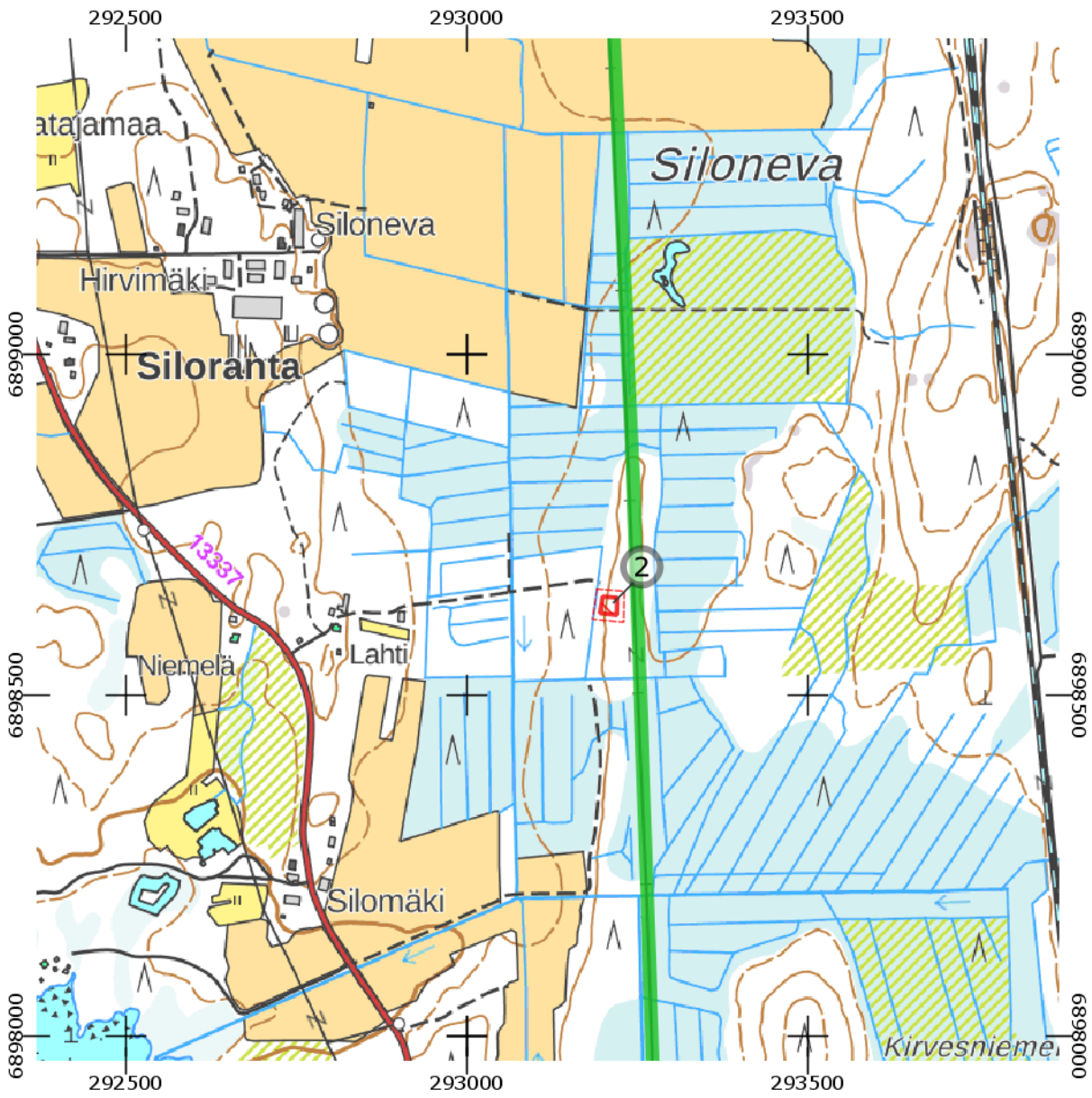
Inventointihavainnot:

Lahti nimisen talon itäpuolella länteen laskevassa matalassa rinteessä sijaitseva tervahauta. Haudan muoto on pyöreä ja siinä on halssi länteen. Halssin viereen on kettu tai mäyrä tehnyt pesän. Haudan halkaisija on noin 5 metriä ja ympärysvallin leveys noin 2-3 metriä. erityisesti idän puolella valli on hyvin matala, sen sijaan länsipuolella vallilla on korkeutta noin metri. Hautaan tehdystä lapionpistossa oli runsaasti hiiltä. Hauta on tehty moreenimaahan. Nykyisin paikalla kasvaa kuusivaltainen sekametsä.

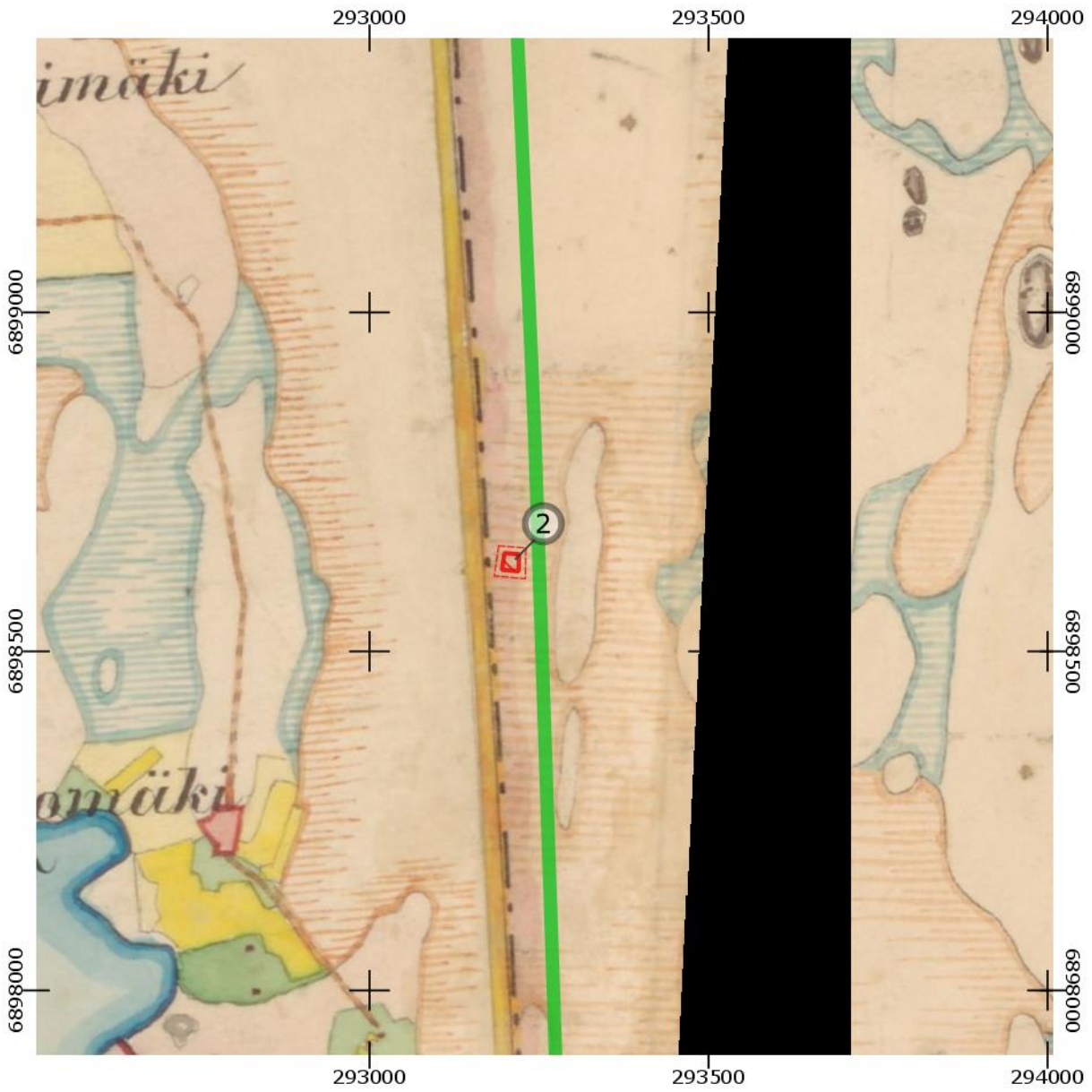
Tervahaudalle johtaa lähes suoraan polku Lahden talolta ja on ilmeistä, että se liittyy Lahden taloon. Tervahaudan ja talon välillä on metsittyynyttä peltoa.

Kuva 4. Tervahauta ”Lahti”. Etualalla eläimen, todennäköisesti mäyrän tai ketun pesä. Kuvattu lännestä 12.5.2022. Kuvaaja KL.

Kartta 6. Kohde 2, Lahti. MK 1 : 10 000.

Kartta 7. Ote pitäjänkartasta vuodelta 1847 kohteen 2 ympäristöstä.

4.1.3. Isomäki

Kunta:	Parkano
Muinaisjäännöstyyppi:	Kivirakenteet; rakkakuopat
Ajoitus:	Esihistoriallinen/ ajoittamaton
Laji:	Kiinteä muinaisjäännös
Lukumäärä:	1
Sijainti: ETRS-TM35FIN	N: 6907535 E: 291806 Z: 177,00 mpy (ylin)
Koordinaattiselite:	GPS maastomittaus

Inventointihavainnot:

Parkanon pohjoisosassa, noin 3,1 kilometriä Hoseuksen kylästä itään sijaitsevan Isonmäenvuoren eteläosassa on luontainen kivikko. Kivikko sijaitsee loivarinteisen pohjois-eteläsuuntaisen mäen harjanteella avoimessa mäntymetsikössä, inventoitavan linjan länsipuolella. Luontaista kivikkoa on kauttaaltaan mäen korkeimmalla kohdalla.

Mäen rinteiden eteläosassa, luontaisen kivikon eteläpäädyssä erottuu muusta kivikosta selkeästi muokattu, röykkiömäinen kohta, jonka halkaisija on noin 5 metriä ja se on noin 50 cm muuta kivikkoa korkeampi. Röykkiön keskellä on lähes neliskulmainen kuoppa, jonka syvyys on noin 70 cm ja halkaisija 1 metrin. Kuopasta nostellut kivet on viskeltu kuopan ympärille vallimaisesti. Sammalen peittämä valli näkyy selkeitten kuopan etelä- ja itäpuolella ja on noin 1–1,5 metriä leveä, ja noin 20 cm korkea. Historiallisten karttojen perusteella paikalla ei ole sijainnut rakenteita, jotka voisivat selittää kuopan.

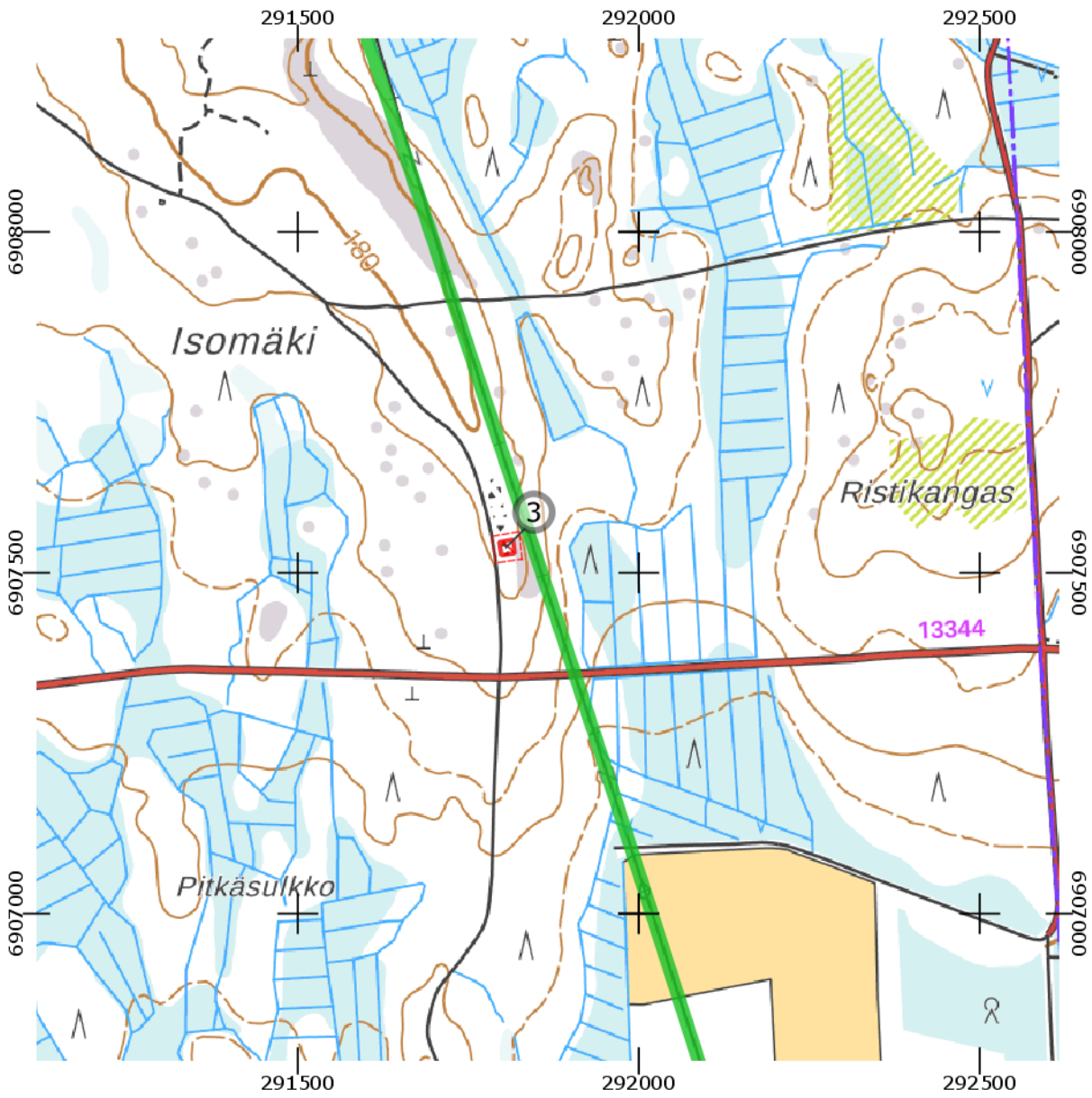
Rakkakuopat on ajoitettu usein esihistorialliseen aikaan, vaikka niitä on voitu käyttää myös historiallisena aikana. Ne määritellään kiinteiksi muinaisjäännöksiksi arkeologisen kulttuuriperintöoppaan mukaan. Kyseinen kohde määriteltiin kiinteäksi muinaisjäännökseksi ja sille tehtiin aluerajaus.

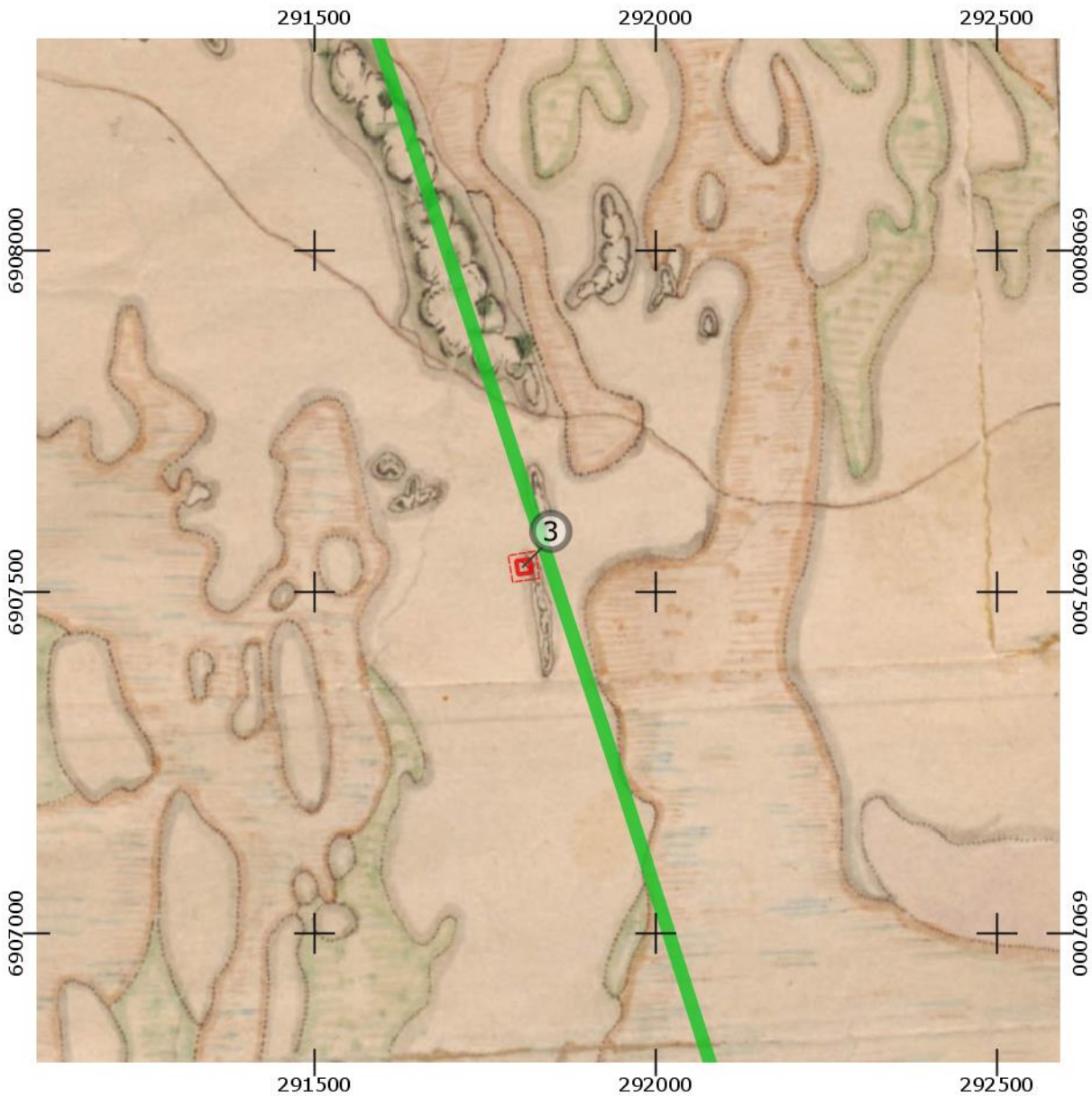
Kuva 5. Kuoppa kivikon keskellä. Kuvattu pohjoiseen. Kuva SK.

Kuva 6. Rakkakuoppa Isomäki. Kuvattu etelään. Kuva SK.

Kartta 8. Kohde 3, Isomäki. MK 1 : 10 000.

Kartta 9. Ote vuoden 1847 pitäjänkartasta kohteen 3 ympäristöstä.

5. Yhteenveto

Parkanoon suunniteltu voimajohtolinja sijoittuu pääosin talousmetsään ja ojitetulle suoalueelle. Inventoinnissa maastossa tarkastettiin erityisesti esiselvityksen perusteella arkeologisesti potentiaaliset alueet. Maastohavaintoina havaittiin yksi rakkakuoppa ja kaksi tervahautaa, jotka määriteltiin kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Muita kulttuuriperintökohteita tai muita kohteita ei havaittu.

Kalle Luoto
13.6.2022
Heilu Oy

Lähteet:

Painetut:

Niukkanen, Marianna. Historiallisen ajan kiinteät muinaisjännökset. Tunnistaminen ja suojele. Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3.

Tutkimusraportit:

Laurila, Ville. 2012. Parkano, Ylöjärvi ja Ruovesi. Kulttuuriperintöinventointi 2012.

Rautiainen, Pirjo. 2004. Inventointikertomus Parkano. Kaavatalo Oy.

Digitaaliset lähteet:

Kulttuuriympäristön palveluikkuna: <https://www.kyppi.fi/>

Arkeologisen kulttuuriperinnön opas: <http://akp.nba.fi/wiki;rakkakuoppa> (luettu 18.5.2022)

Maankamara: <https://gtkdata.gtk.fi/maankamara/>

Vanhat kartat: <https://vanhatkartat.fi/#14.69/61.39388/24.16043>

Kartat:

Karta öfver Parkano socken i Ikalis härad af Åbo län, 1847. Gustaf Mohell. Kansallisarkisto.

Painetut kartat: 221112 Linnankylä v. 1959, 221207 Kuivasjärvi, v. 1959, 221210 Kankarinjärvi, v. 1959, 221208 Hoseus, v. 1959. Maanmittauslaitos